
Af rapportering 2023

Aftagerpanel for arkitektur

Rapporten er udarbejdet af
forperson for aftagerpanelet Camilla van Deurs og
dekan for arkitektur Jakob Brandtberg Knudsen

Aftagerpanelets medlemmer

- Camilla van Deurs (forperson), arkitekt, Ph.d. og stadsarkitekt i København. Repræsenterer bl.a. planlægning på byplan- og landskabsniveau.
- Eva Ravnborg, arkitekt og partner, Henning Larsen Architects. Repræsenterer en stor tegnestue/ingeniørvirksomhed med en varieret projektportefølje af både byggeri og planlægning.
- Signe Cold, arkitekt og medstifter af tegnestuen Entasis. Repræsenterer en mindre tegnestue med en varieret projektportefølje af primært byggeri.
- Martin Manthorpe, civilingeniør og direktør for strategi- og forretningsudvikling i NCC. Repræsenterer en hyppig samarbejdspartner og opdragsgiver for arkitekter.
- Per Schulze, arkitekt og tidligere udviklingschef i By og Havn. Har i 2022 skiftet job og er nu chef for bofællesskaber i PensionDanmark. Repræsenterer bygherrerne, byudvikling, byliv og fællesskaber.

Årets møder

25.05.23

22.06.23 inkl. besigtigelse af årets afgangsudstilling

12.09.23

12.12.23

Årets temaer/særlige fokusområder

- Betydningen af de nye uddannelsesreformer, herunder mulige 1-årige kandidatuddannelser og diskussion af mulige implikationer for strukturen af uddannelsen, f.eks. praktik og kontakten til erhvervslivet.
- Opfølgning på Uddannelsesevalueringen 2022.
- Dialogmøde med aftagerpanelet på Arkitektskolen Aarhus – dagsordenpunkter af fælles interesse for de to institutioner – ikke gennemført.

Det
Kongelige
Akademi

Arkitektur
Design
Konservering

- Internationale samarbejder og branchesamarbejder: New European Bauhaus samt Copenhagen in Common World Capital of Architecture 2023.
- Opdatering på etablering af nyt uddannelsesstilbud i Kalundborg.
- Efteruddannelse samt Ph.d.-skolen, sammenhæng mellem forskning og praksis.
- Præsentation af Institut for Bygningskunst og Teknologi – udsættes til 2024 grundet sygdom.

Branchen

Hvilke udviklingstrends ses, og hvilke kompetencer og faglige profiler efterspørges?

Branchen udvikler sig fortsat med en række sammenlægninger og opkøb i få, men meget store, virksomheder på tværs af fagligheder, samt en række små specialist-tegnestuer og rådgivere. Derfor er det essentielt, at dimittender kan samarbejde på tværs af faggrupper, men er præcise på deres egen rolle og arkitekturfaglige kundskaber i relation til de øvrige parter i byggeriets værdikæder.

Det samfundsmæssige store fokus på bæredygtighed og klimamåltal har stigende betydning for branchen. Dimittenderne opleves at have en generaliseret viden om bæredygtighed, f.eks. ift. FN's verdensmål, men den specialiserede tekniske viden og viden om dokumentationskrav i relation til projekters udformning og LCA-beregninger er ikke til stede hos dimittenderne.

Klimaarbejdet har i stigende grad indflydelse på arbejdet i den offentlige sektor. Det savnes, at dimittenderne har den nødvendige viden om reduktion af CO2 samt de regulative greb som kan fremme bæredygtighed i byggeriet og ift. mobilitet/planlægning.

Aftagerpanelet opfordrede til fokus på yderligere kompetencer inden for fagets bredde og kompleksitet. Klimaudfordringerne for byggeriet skal kunne løses på mange skalatrin, fra by og byrum til bygning, og i arbejdet med ressourceforbrug og -adfærd ser vi gerne, at dimittenderne kunne byde kvalificeret ind med løsninger.

Dekanens refleksioner og opfølgning

Vi er enige i, at arkitektbranchen er under stadig udvikling, både strukturelt, gennem opkøb og specialisering, samt indholdsmæssigt gennem nye krav til bæredygtighed, dokumentation, beregninger osv. Vi deler ambitionen om at vores dimittender skal kunne samarbejde effektivt på tværs af forskellige faggrupper, samtidig med at de er i stand til præcist at definere og italesætte deres egne kompetencer som arkitekter.

Det er essentielt, at vores uddannelsesprogrammer ikke kun tilbyder en generel forståelse af bæredygtighed, som det bl.a. udtrykkes gennem FN's verdensmål, men også dybdegående teknisk viden og forståelse for f.eks.

Det
Kongelige
Akademi

Arkitektur
Design
Konservering

dokumentationskrav og beregningsmetoder. Vi arbejder derfor på at integrere disse aspekter yderligere i vores undervisning.

Udfordringerne med klimændringer og CO2-reduktioner kræver en bred vifte af kompetencer inden for arkitekturfaget. Aftagerpanelets opfordring til at fokusere på yderligere kompetencer inden for fagets bredde og kompleksitet hilses velkommen og ligger i direkte forlængelse af Det Kongelige Akademi's overordnede strategi.

Vores ambition er, at vores dimittender kan bidrage med kvalificerede løsninger i alle arkitekturens skalaer – herunder by- og byrumsplanlægning, bygningsdesign, byggeteknik og materiale- samt adfærds- og ressourceforståelse. Dimittenderne skal være rustede til at møde både kendte og ukendte udfordringer, så de kan spille en aktiv rolle i skabelsen af en bæredygtig fremtid.

Dimittendernes kompetencer

Kan de det, de skal kunne?

Aftagerpanelets mulighed for at vurdere dimittendernes kompetencer er primært via årets afgangsudstilling, som blev besigtiget den 22.06.23 med fokus på følgende områder:

- 1.) Klassiske arkitektfærdigheder som byggeteknik, håndværk, samarbejde med håndværksmæssige uddannelser, bygningskonstruktører og CBS
- 2.) Økonomisk og processuel forståelse i uddannelsen
- 3.) Fokus på FN's verdensmål

Jakob tog aftagerpanelet med rundt i udstillingen med en kort præsentation af enkelte af projekterne. SDG-målene er indfaset i undervisningen og bruges indholdsmæssigt i projekterne, men er måske opbrugte kommunikationsmæssigt og svært målbare.

Aftagerpanelet fandt, at projekterne var spændende og viste en stor alsidighed, men også at der skal være styr på teknikken, hvis de skal have gennemslagskraft. Formidling af projekterne, herunder forudsætninger og program, bør sammen med en større indsigt i byggetekniske forhold have et større fokus, især når projekterne fokuserer på transformation.

Aftagerpanelet anbefaler, at det store fokus på den miljømæssige bæredygtighed ikke tilsidesætter den sociale bæredygtighed, som også bør være et væsentligt opmærksomhedspunkt for projekterne.

Dekanens refleksioner og opfølgning

Vi er enige i betydningen af at balancere tekniske færdigheder med alsidighed og kreativitet i vores studerendes afgangsprojekter.

Afgangsprojekterne handler ikke kun om bygninger, de spænder bredt, fra møbelskala til by- og landskab, svarende til fagets fulde bredde. Der er således brug for mange og meget forskellige kompetencer og tekniske færdigheder, afhængigt af hvad man beskæftiger sig med. Der er allerede i dag en meget stor

del af projekterne, der handler om transformation og også mange projekter, der meget direkte beskæftiger sig indgående med byggeteknik.

Det er vigtigt, at studerende ikke kun udvikler stærke designfærdigheder, men også bliver dygtige til at kommunikere deres ideer klart, herunder projektets program og forudsætninger.

I forhold til formidling er det fortsat vores opfattelse, at de 17 verdensmål udgør en vigtig kommunikationsramme både internt i faget og mod en bredere omverden. Vi er dog opmærksomme på, at den fysiske afgangsudstilling er indholdstung og kan være svær at orientere sig i, og vi har derfor suppleret med en digital udstilling på vores hjemmeside, hvor projekterne bliver præsenteret i fuld detaljeringsgrad, så man kan fordybe sig i ro og mag.

Vi deler opmærksomheden på, at fokus på miljømæssig bæredygtighed ikke må tilsidesætte den sociale dimension. Vi har i det hele taget brug for arkitekter med en holistisk tilgang, som kan forstå og balancere både sociale, økonomiske, tekniske, kunstneriske og kulturelle behov, til gavn for det samfund, som de skal ud at arbejde i.

Uddannelsens indhold og struktur

Hensigtsmæssighed og relevans

Aftagerpanelet er blevet orienteret om den evaluering af arkitekturuddannelsen, der fandt sted i efteråret 2021. Uddannelsesevalueringen finder sted hvert 6. år og forestås af et eksternt panel, som Det Kongelige Akademi udpeger. Hertil blev aftageranalysen og dimittendundersøgelsen også inddraget. I dimittendundersøgelsen blev der bl.a. spurgt til ledighed, karrierevejledning, it-kompetencer og skriftlige kompetencer. Derudover var der også fokus på praktikdelen på 6. semester, praktiks betydning for jobsøgning efter uddannelsen, beskæftigelse samt det psykiske arbejdsmiljø. I aftagerundersøgelsen blev der spurgt til dimittendernes kompetencebehov, fremtidens kompetencebehov og hvad der kigges på i forbindelse med rekruttering.

Aftagerpanelet drøftede uddannelsesevalueringen og bl.a. issue om stress under uddannelsen, hvor mange studerende arbejder mange timer op mod afleveringer/eksamener – en kultur, der oftest tages med ud på arbejdspladserne, men som ikke opleves som et problem hos arbejdsgiverne.

På mange virksomheder er der fokus på kun at arbejde inden for normeret tidsramme både af hensyn til stress, men også i forhold til økonomi og bæredygtighed; denne kultur bør også udvikles på skolen.

På Det Kongelige Akademi er der fokus på stress blandt studerende og på det gode undervisningsmiljø, og analyser har vist, at det ikke er underviserne, der opfordrer til at arbejde mange timer, men mere en tendens de studerende selv tager med sig.

Dekanens refleksioner og opfølgning

Den nyligt overståede evaluering af arkitekturuddannelsen har givet en række gode indsigter, som vi er fuld gang med at drøfte og indarbejde.

Vi tager spørgsmålet om stress under uddannelsen meget seriøst og arbejder med emnet på en række måder, bl.a. gennem et strategisk udviklingsprojekt, og de studerende spiller en stor rolle i udarbejdelsen af vores fremtidige indsatser på dette område.

Selvom det er opmuntrende at høre, at denne arbejdskultur ikke synes at være et problem i mange virksomheder, anerkender vi behovet for at adressere denne udfordring i uddannelsesmiljøet.

Vi er forpligtet til at skabe et undervisningsmiljø, hvor stresshåndtering og en sund arbejdsbalance prioriteres. Det er essentielt, at vi fortsætter med at arbejde på at udvikle en kultur, hvor der lægges vægt på både akademisk excellence og mental sundhed.

Svar på høring om nye uddannelser og nye studieordninger
Kommentarer til nye programmer eller justeret programstruktur

Aftagerpanelet har med stor interesse fulgt kandidatreformsudspillet. Aftagerpanelet opfordrer på det kraftigste til at uddannelsen fortsat er femårig, især med tanke på de væsentlige kompetencer inden for bæredygtighed og grøn omstilling de studerende forventes at tilegne sig på studiet inden for alle studieretningerne.

Aftagerpanelet har fulgt oprettelsen af den nye uddannelse i Kalundborg og glædes over det gode samarbejde med Kalundborg Kommune samt lokale virksomheder. Det blev aftalt, at aftagerpanelet tager til Kalundborg i forbindelse med september-mødet 2024 for at sætte sig nærmere ind i det nye uddannelsesstilbud.

Dekanens refleksioner og opfølgning

Vi er enige i aftagerpanelets opfordring til at bevare den femårige uddannelse. Der er brug for tid til at sikre en dyb og grundig uddannelse, der giver de studerende rum til at udvikle fremtidens kompetencer inden for bæredygtighed og grøn omstilling. Hertil kan føjes, at det også er nødvendigt med 5-års studier for at kunne leve op til EU's kvalifikationsdirektiv som igen sikrer fri bevægelighed af arbejdskraft på tværs af grænserne.

Vi ser frem til, at aftagerpanelet besøger Kalundborg til september.

Kommentarer til beskæftigelsessituationen

Branchen oplever en generel afmatning efter Covid og den økonomiske situation i relation til Ukraine-krigen. Derfor er det umiddelbart sværere at få ansættelse for dimittenderne. På trods af dette ser ledighedstal, udarbejdet gennem RKU, gode ud for arkitektur, hvor mange flere arkitekter er kommet i arbejde,

særligt i København. Det er sværere for møbelarkitekter at komme i arbejde sammenlignet med de klassiske bygningsarkitekter.

Aftagerpanelet fortalte, at det er svært for arkitekter at få job i Sverige og Norge, og at en del nyuddannede arkitekter herfra bliver i Danmark og arbejder. Dette kan have betydning i de kommende år for ledighedsgraden i Danmark, hvor mange nordiske studerende traditionelt rejser hjem efter endt studium. Aftagerpanelet er blevet præsenteret for nedslag i undersøgelsen ”De yngre arkitekters værdier og holdninger til deres fag”. Aftagerpanelet fandt, at udsagnene i rapporten er svære at forholde sig til, da undersøgelsen har få respondenter. Et par overordnede tendenser blev bemærket, bl.a. fokus på ordentlige arbejdsforhold på tegnestuerne, samt at unge arkitekter fravælger projekter, der eks. ikke har fokus på bæredygtighed og menneskerettigheder. Disse forhold bør branchen være opmærksomme på ift. rekruttering og jobopslag.

Aftagerpanelet fortalte, at der er stor efterspørgsel på praktikanter. Arbejdsmodellen med praktikanter skal måske kalibreres fra aftagersiden, da det er svært at få dem ind. Virksomhederne skal kæmpe for at tiltrække dem. Aftagerpanelet er blevet gjort opmærksom på, at der fortsat sker en underbetaling af bachelorer. Det er en ærgerlig udvikling som uddannelse. Anbefalingen fra aftagerpanelet var, at virksomheder, som Det Kongelige Akademi arbejder sammen med om praktikophold, skal underskrive et kodeks med punkter som bl.a. løn og sexchikane. Der blev opfordret til, at Det Kongelige Akademi (evt. i samarbejde med Arkitektskolen Aarhus) går forrest i forhold til at få udarbejdet et sådant kodeks.

Der ses fortsat en tendens til at de studerende fravælger større virksomheder som praktiksteder, hvilket Aftagerpanelet finder problematisk ift. tendensen med virksomhedssammenlægninger. Her kan branchen i yderste konsekvens komme i en situation, hvor de store virksomheder ikke kan tiltrække arbejdskraften blandt de netop dimitterede. Ligeledes er kommunerne stort set fraværende som praktiksteder, hvilket også kan have stor indflydelse på de kommende rekrutteringsmuligheder.

Aftagerpanelet anbefaler, at der tages kontakt til Danske Ark og Kommunernes Landsforening for at drøfte, hvorledes disse tendenser og undersøgelser kan udvides til de relevante arbejdsgivere.

Dekanens refleksioner og opfølgning

På trods af en generel fornemmelse af opbremsning i branchen, ser det ud til at gå godt med at få de unge arkitekter i arbejde. Det gælder både de officielle arbejdsløshedstal fra Danmarks Statistik og aktuelle tal vi løbende får fra FAOD. Vi kan indtil videre ikke se, at der er et ændret mønster for ind- eller udrejse fra de øvrige nordiske lande.

Den generelle indsats for at få dimittender hurtigere i arbejde fortsætter og er en del af Det Kongelige Akademis officielle strategi. Der er i 2023 udpeget en ansvarlig for dette område på hvert institut, idet vi antager, at en mere decentral, specifik indsats kan målrette indsatsen.

Det
Kongelige
Akademi

Arkitektur
Design
Konservering

Det
Kongelige
Akademi

Arkitektur
Design
Konservering

Vi er enige i, at det ville være rart med flere respondenter til undersøgelsen ”De yngre arkitekters værdier og holdninger til deres fag”, men vi vurderer samtidigt, at undersøgelsens overordnede tendenser er retvisende. Der er en ny generation på vej, som sætter ordnede arbejdsforhold og bæredygtighed højt, og arbejdsmarkedet bliver nødt til at forholde sig til dette.

Mange af de antagelser, der gives udtryk for i undersøgelsen, er nok rygtebase-rede, f.eks. at gratis eller uorganiseret arbejde skulle være mere udbredt på store tegnestuer. Men i medierne ser vi fortsat åben kritik af forholdene for studerende især under studiepausen, og vi oplever, at især Danske Ark er undvigende i forhold til den offentlige kritik af brugen af underbetalt arbejdskraft på danske tegnestuer, hvilket vi på lang sigt opfatter som undergravende for hele faget.

Vi deler således bekymringen for den igangværende udvikling og har i det for-gangne år adresseret disse bekymringer direkte over for Danske Ark og Arkitektforeningen.

Det er tydeligt, at de studerende fravælger de store tegnestuer i øjeblikket. Vi er meget opmærksomme på denne tendens og taler bl.a. med de praktikansvarlige undervisere om dette emne. Der er gennem flere år gjort en særlig indsats for at få kommunerne til at opslå praktikpladser, men de er fortsat tøvende og har nok ikke helt forstået, at de er i en konkurrencesituation, da der for tiden slås flere praktikpladser op, end der er studerende til. Vi fortsætter indsatsen for at få flere kommuner til at opslå praktikpladser.

Andet

Aftagerpanelet er blevet orienteret om årets indsatser, undervisning og delta-gelse i UIA-kongressen og New European Bauhaus, hvor Det Kongelige Aka-demi er med via den nye campus i Kalundborg.

Aftagerpanelet bemærker, at samarbejdet også med internationale studerende og organisationer har været af stor værdi og spejler den internationale praksis som mange tegnestuer og virksomheder arbejder inden for, samt at de stude-rende kobles sammen med andre og i sammenhænge, hvor de ellers ikke ville have været med fremme, som eks. med Bevica, Next og KU.

Dekanens refleksioner og opfølgning

Det sidste år har været præget af UIA-kongressen som nok er det største inter-nationale event inden for arkitektur, der nogensinde er afholdt i København. Kongressen har givet mange gode internationale kontakter, og vi deler aftager-panelets ambition om både at koble os internationalt og bredt, til f.eks. andre uddannelses- og forskningsinstitutioner. Det sidste punkt indgår aktuelt i vores overordnede strategi, som har særlig fokus på tværfaglighed.